

PROLETAREC

Slovensko Glasilo Jugoslovanske Socialistične Zveze

REV.—NO. 841.

CHICAGO, ILL., 25. OKTOBRA (October 25th), 1923.

LETO—VOL. XVIII.

Upravništvo (Office) 3639 WEST 26th ST., CHICAGO, ILL.—Telephone Rockwell 2364.

PROŠLOST IN BODOČNOST AMERIŠKE SOCIALISTIČNE STRANKE.

James Oneal.

Vse delavske organizacije, konservativne in radikalne, beležijo velike izgube v članstvu. To je eden značilnih pojavov v letih po končani vojni. Zredčenje članstva ni zadelo samo politične, ampak v mnogih krajih tudi strokovne delavske organizacije.

Ameriška socialistična stranka je od leta 1919. izgubila mnogo članov, najsibo v narodnostnih federacijah in angleško govorečega članstva.

Najnovejše zatočišče komunizma v tej deželi, Workers' party, pravi v enem svojih zadnjih poročil, poslanih v Berlin, da ima izmed 20.000 samo 1.500 angleško govorečih članov. Ostali so člani narodnostnih federacij. Ampak to ni najvažnejše. Značilno je to, da imajo komunisti danes polovico manj članov kakor so jih imeli l. 1919.

Ameriška delavska federacija predstavlja konservativni del ameriškega delavskega gibanja. Od l. 1920 je izgubila nad milijon članov. Število njenega članstva je bilo na vrhuncu l. 1920, ko jih je imela 4.050.000. Poročilo, ki ga je dala konvenciji v Portlandu, izkazuje, da ima zdaj 2.926.000 članov. Te številke jasno kažejo njene velike izgube.

Socialistična stranka ni bila izjema. Vladarje in "patriotične" persekucije so uničile mnogo socialističnih postojank. Še več škode pa je prizadejala naši stranki komunistična manija.

Uničevanje naše stranke je doseglo svoj vrhunec. Toda socialistična stranka ni bila uničena. Danes je v dobi prenovljenja! Ameriška socialistična stranka se dviga! Sodrug E. V. Debs je v ta namen vposlil vse svoje moči. Veliko sodrugov se je iz nedelavnosti vrnilo v akcijo.

Ameriška socialistična stranka se jača. Opomogla se je in se izvlekla iz najtežje krize.

Ampak napredek stranke ne bo šel naglo naprej. In je boljše da ne. Graditi moramo na trdno, trajno podlago in se varovati napak, ki smo jih delali v prešlosti.

V bodoče se moramo varovati, da ne bomo dobili v stranko elementov, ki ne spadajo vanjo. Mi ne maramo več "skoro-radikalcev", ne senti-

mentalnih liberalcev, ne liberalnih sentimentalcev. Nečemo več regentov iz Greenwich Village, ne "sladkih duš", ki postanejo "kisle" v času krize, ne fantastičnih apostolov, ki skušajo urediti gibanju svoje nesmiselne nauke.

Mi hočemo stranko delavcev in tistih ki služijo delavstvu. Naša stranka se mora v bodoče varovati fanatikov, ki se v kritičnih časih opoje romantičnega potikanja v skritih kavernah.

Naše gibanje je treba obvarovati ljudi, ki si nadevajo vlogo profesionalnih reševalcev stranke in ji vsiljujejo svoja "božja razodetja". Ako stranka ne sprejme vsakega njihovega mnenja za sveto resnico, se togote in razgrajajo, da zadoste svojim užaljenim dušam. Gibanje trpi posledice. Netrpeči gentlemani, ki nas "vrtajo" s svojimi mnenji o revolucionarnih taktikah, nam niso v nikako korist.

Mi hočemo SOCIALISTIČNO STRANKO, in ne skledo godlje, stranko, ki bo ponosna na svoje delo, stranko, ki se ne bo podajala imperialistom. Mi smo ponosni na strankine rekorde in njene mučenike, ki so trpeli za njena načela.

Opozoriti hočem graditelje ameriške socialistične stranke na dejstvo, da je imela angleška neodvisna (socialistična op. prevajateljca.) delavska stranka pred dvema leti pred seboj iste probleme, kakor jih ima danes ameriška socialistična stranka. Izgubila je na članstvu na eni strani, na drugi je trpela radi splošne brezbriznosti delavstva. Strankini veterani so polni skrbi gledali v bodočnost, ki ni bila obljubujoča. Sklicali so konferenco in razpravljali z vseh vidikov o položaju. Zaključili so pričetki z veliko organizatorično kampanjo, da obnove stranki njeno staro življensko silo.

Prostor ne dopušča, da bi opisal načrte, po katerih je delovala I. L. P., ampak tisti, ki so imeli priložnost čitati poročilo redne letne konvencije, ki se je vršila v Londonu meseca aprila, vedo, kako ugodne rezultate je prinesla organizatorična kampanja.

Danes ima I. L. P. (neodvisna delavska stranka) v angleški delavski stranki (Labour Party) prevladujoči vpliv. Pri zadnjih volitvah

je dala na kandidatno listo delavske stranke 55 kandidatov, izmed katerih je bilo 32 izvoljenih. J. Ramsay MacDonald, član in voditelj I. L. P., je načelnik kluba poslancev delavske stranke v angleškem parlamentu. Mnogo drugih najvažnejših mest v delavski stranki zavzemajo člani I. L. P.

Kakor je izgubila mnogo članov naša stranka, tako je izgubila tudi angleška I. L. P. okoli 9.000 članov, ki so prenehali biti aktivni. Glavni odbor je organiziral kampanjo, da pridobi te člane nazaj v aktivne vrste, in da dobi tudi nove. S kooperacijo lokalnih postojank se jih je mnogo pridobilo nazaj, število naročnikov njenega časopisja se je skoro podvojilo, in razpečalo se je na tisoče izvodov socialističnih brošur in stotisoče letakov.

Rezultati te kampanje so bili najboljši, kar jih znači strankina zgodovina. Pri volitvah 1. 1918 je dobil poprečen kandidat delavske stranke v parlament 6.500 glasov, pri zadnjih volitvah pa 12.199. Od decembra do aprila, v dobi petih mesecev, je organizirala stranka 84 novih postojank, v starih pa se je število njenega članstva znatno pomnožilo. Članstvo ni bilo še nikdar tako aktivno kakor v imenovani kampanji. I. L. P. si je pridobila s svojim vzgojevalnim delom, časopisjem in vzorno organizacijo vpliv po vseh krajih Velike Britanije.

Kar je dosegla I. L. P. v Angliji, more doseči naša socialistična stranka. Tragična zgodovina od 1. 1917 naprej je potrdila, da je bilo stališče naše stranke glede vojne pravo. Napravili nismo ničesar takega, da bi se morali sramovati, pač pa smo na delo naše stranke po vsej pravici ponosni. Naši rekordi so čisti. Naša stranka je VREDNA spoštovanja. V ponos nam je, da smo njeni člani.

Ali poznate kakega delavca, ki je bil prej član socialistične stranke? Obiščite ga in ga pridobite, da se povrne v naš krog. To vam ne bo težko, ako se zavedate važnosti misije, ki jo ima socialistična stranka. Bliža se velika politična bitka, ki se bo vršila prihodnje leto. To nam daje še večje priložnosti za agitacijo. Pripravite se zanjo! Stopite pod naš rdeči prapor, pod ponosni prapor, katerega nismo hoteli ukloniti v urah najhujših preiskujenj in si je s tem pridobil pravico biti ponosen. Vztrajali smo, ko so nas napadali sovražni elementi, mogočni sovražni elementi z vseh strani. Ne samo to: boriti se nam je bilo treba proti neizmerni ignoranci ljudskih mas, pijanih vojne furije, nahujskanin do blaznosti.

Večja, mogočnejša, bolj plodonosna socialistična stranka je danes v procesu obnovenja. Vzemite vaš del naloge, sodrugih, in pomagajte graditi mogočno organizacijo ameriškega proletariata, ki bo sposobna poseči v veliki politični kontest, ki se bo vojeval prihodnje leto.

Ameriška legija, Gompers in vprašanje naseljevanja.

Glasov, ki zahtevajo, naj se vse naseljenice v Zeda države ustavi, je vedno več. Vse, ki prisega na zastavo stoođtotnega amerikanizma, je proti naseljevanju.

V San Franciscu je pred nekaj dnevi Ameriška Legija zaključila svojo konvencijo, ki ni razlikovala od drugih njenih zborov. Bilo je mnogo grmenja proti radikalcem, raznih zahtev za bonus, obsojanje Rusije, dala je mnogo priporočila, kako čim preje amerikanizirati tujerodce itd. Po sejah pa so se delegatje zabavali kakor se za vojake in bivše vojake spodobi. Bilo se je mnogo, plesalo in rajalo, toda ne toliko kakor na prvih par konvencijah po ustanovitvi Ameriške Legije.

To konvencijo je pozdravil tudi Samuel Gompers, predsednik A. D. F. Apeliral je na zbor, naj sodeluje z vsemi tistimi faktorji, ki zahtevajo, da se naseljevanje v to deželo popolnoma prepove. In eden teh faktorjev je tudi mašina Ameriške delavske federacije.

Legija je poleg prej naštetih sklepov sprejela tudi resolucijo, s katero se izreka za vsakoletno registriranje tujcev, dokler ne postanejo državljani.

A. D. F. ni za trajno prepoved naseljevanja, ampak suspendira naj se ga vsaj za toliko časa, da se bo "amerikaniziralo" te tujerodce, ki so že tukaj.

Rekli smo, da so vsi, ki prisegajo na zastavo stoođtotnega amerikanizma, kakorkoli že tolmači ta reč, za suspendiranje naseljevanja. To ni dobesedno res. Gary in drugi veliki industrialci žele, da se vsaj nekaj sedanjih ovir naseljevanju odstrani, ker bi radi čim več tujerodnih delavcev. Tudi ti industrialci so za "amerikanizacijo," toda poleg patriotizma, ki ga vsi ti gospodje večinoma vsak po svoje tolmačijo, bi radi veliko delavcev, ki bi delali poceni. Profit jim je važnejši kakor pa amerikanizacija.

Dasi imajo veliki kapitalisti velik vpliv, pravzaprav odločujoč vpliv, je ameriško javno mnenje vendar v prilog vsem akcijam, katerih namen je omejiti ali pa ustaviti naseljevanje. Zavedni kapitalistični političarji vidijo v nezemskelem življu v tej deželi vir skrajnega radikalizma, katerega smatrajo za resnično nevarnost. Mnogi buržvazni listi pa žele omejiti naseljevanje zato, da se "pretope" tujerodci, ki so že tukaj v enotno ljudstvo. Ta proces se ne bo mogel hitro vršiti, ako se ne bo ustavilo dotoka novih naseljencev.

V Ameriko prihajajo razni bivši ministri in generali zavezniških držav in širijo tukaj svojo propagando. Sempatam se čuje proti njim.

kaka mala graja, v ostalem pa se jim prireja sijajne sprejeme.

Ampak drugače je s propagatorjem nižje doli. Propagando ameriških Ircev za neodvisnost njihove dežele se je dolgo toleriralo, celo podpiralo. Ampak zadnje čase jo je časopisje pričelo obsojati, istotako druge podobne propagande.

Iz Pennsylvanije je prišla neka ženska in umorila župnika ukrajinske fare v Chicagi. Ubijstvo je izvršila zelo dramatično, najbrž zato, ker pozna manjše ameriške publike po senzacijah. Potem je pripovedovala, da se je maščevala nad tem duhovnikom, ker je "izdal trpeče ljudstvo v Ukrajini". Amerikanizatorji pograbi vsak tak slučaj, češ, poglejte, kako so ljudje z duhom zmerom drugje samo ne v Ameriki, kjer si služijo kruh!

Uradniki tajne službe prihajajo z drugimi argumenti, ne sicer sami, ampak kake druge agencije, katerim služijo. Zelo pogostoma opozarjajo na "nevarnost", ki jo predstavlja komunistično časopisje v Ameriki. Teh je baje celo število, med katerimi sta samo dva tiskana v angleščini, vsi drugi pa v jezikih raznih tu naseljenih narodnosti. To časopisje baje nikdar ne zapiše kake pohvalne besede o Ameriki. Duh urednikov sploh ni v Zedinjenih državah, ampak v Rusiji, Italiji, Nemčiji itd.

Da se pouče, koliko je resnico na stvari, so pričeli situacijo raziskovati tudi nekateri drugi krogi in publikacije. Zagnali so še večji krik, kljub temu, da je večina, velika večina "foreignerskih" časopisev ravno tako ameriško patriotičnih in protiradikalnih, kakor ameriško metropolitansko časopisje.

Nasprotniki naseljevanja pripovedujejo, da je vse takozvano radikalno in komunistično gibanje v Zed. državah gibanje tu naseljenih tujcev, ki so večinoma nedržavljeni. Foster bi baje ne mogel priti nikamor s svojo ligo, ako bi jo ne vzdrževali tujerodni delavci. Workers Party bi ne obstala, ako bi iz nje izstopile narodnostne federacije. Ko je pričela akcija za ustanovitev svojega lastnega dnevnika, je pričela zbirati ustanovno glavico \$100,000. To vsoto imajo zbrati narodnostne federacije. Pa prihajajo amerikanizatorji z vzkliki: Glejte, kako tujerodci, katere smo sprejeli z odprtimi rokami, izpodkopavajo ameriške institucije!

Za vsako stvar so vzroki. Tudi za gonjo proti naseljevanju so vzroki. Razmere, ki so enkrat vladale v tej deželi, izginjajo. Delavci postajajo bolj in bolj navezani vsak na svoj kraj v katerem prebiva. Vsi, ki niso bili rojeni v drugih deželah, so nasprotni naseljevanju ker mislijo, da jim tujci hodijo sem odjedati kruh. To je človeku prirojen instinkt, ki je v Rusiji ravno tako močan kakor tukaj. Razni ameriški delavci, ki so se pred par leti izselili v Rusijo, poročajo, da jih domačini "pisano" gleda-

jo. V nekaterih krajih Amerike postajajo mržnje proti tujerodnim delavcem tako velike, da se morajo slednji izseljevati drugam, ker jim je tam življenje nezno. Živeti med sovražniki ni prijetno.

Na drugi strani pa je za take odnošaje precej krivde tudi pri tujerodnih samih in njihovem časopisju. Glavni stan Workers Party je v začetku tega leta pričel s propagando za svoj način amerikaniziranja. Narodnostnemu časopisju (komunističnemu) je dal nalog, naj se enkrat zave, da mora posvečati več prostora ameriškim zadevam. V "Workerju", glavnem glasilu stranke, je bila priobčena serija člankov, v katerih se urednikom narodnostnega časopisja slika napako, ki jo delajo s tem, da so z duhom v deželah svojega rojstva, namesto da bi se posvetili razrednemu boju tukaj kjer žive. Ob enem je bil nanje izdan indirektni apel, naj ne pišejo toliko o Rusiji.

Kdor je imel priliko pregledovati nekatere teh listov, je videl do polovice napolnjene "strokrajskih" vesti in člankov, izstriženih iz "strokrajskih" listov. Potem je bilo nekaj člankov in govorov ruskih voditeljev, število revolucionarnih vzklikov, nekaj napadov na ameriške kapitaliste, par apeloov za prispevke in konec. Pod vplivom take duševne hrane se delavstvo odtuja od poznavanja razmer v Ameriki in od zanimanja zanje. To pa znači, da se ostri tudi razdor med takozvanim ameriškim in tujerodnim delavstvom.

Naloga narodnostnega časopisja je zainteresirati naseljence v deželo njihovega bivanja in jih z njo vspoznati. Ni vse zlato kar se nam prikazuje za tako, niti ni vse blato, ker se nam predstavlja za blato. Urednik, ki blati vse kar je ameriškega ni nič boljši od tistega urednika, ki povečuje vse kar je ameriškega v deveto nebo in smeši vse kar imajo drugi narodi.

Netaktnost in neznanje od evropskih prekucij in kaosa opojenih urednikov narodnostnega časopisja je mnogo pomagala, ako ne največ, hipokritični amerikanizaciji, ki vodi gonjo proti tujerodnemu delavstvu.

Registracija tujcev! Kaj se hoče z njo? "Proletarec" je že pisal, kaj je namen take registracije. Zahtevajo jo nekateri člani Coolidgeovega kabineta, zahtevajo jo razni nadpatriotje, Ameriška legija, kapitalisti, policijski funkcionarji itd. V eni ali drugi formi bo prej ali slej sprejet zakon, ki bo dal tujerodne delavce takorekoč pod policijsko nadzorstvo. Razun te goje reakcionarji in amerikanizatorji še eno drugo vročo željo: natakniti nagobčnik radikalnemu neangleškemu časopisju. Med vojno se je pokazalo, kako lahko je izvesti to stvar.

Tudi če ne bi imeli radikalnega časopisja v neangleških jezikih, ampak samo patriotične, bi vseeno imeli razredni boj, kajti ta ni posledič-

ca narodnostne mešanice delavcev, ampak ekonomske uredbe kakršna je.

Tujerodni delavci niso prišli v to deželo prositi milosti, ampak graditi bogastva. Vse ameriško prebivalstvo, razun Indijancev, katere se tudi ne smatra za "domačine", je nastalo iz "tujcev". Gompers n. pr. ni bil rojen v Zed. državah. V ameriški armadi tekom svetovne vojne je bil velik, zelo velik odstotek "tujcev". Železnice po prerijah, tunele, kanale itd. so zgradili večinoma "tujci".

Čemu torej sovraštvo proti njim?

V interesu kapitalistov je, da hujskajo delavce ene narodnosti proti delavcem druge. V interesu vseh delavcev je, da ne nasedajo na taka hujskanja. In če nočejo nasedati, morajo skrbeti, da se drug z drugim spoznajo, zblížajo, pobratijo, da negujejo mišljenje, ne samo mišljenje ampak prepričanje, da so vsi skupaj ena celota z enakimi interesi, za katere se morajo skupno bojevati in jih skupno braniti.

Tisti "radikalci", ki ne vidijo te resnice in naslanjajo svojo moč na male skupine vernih sledbenikov te ali one narodnosti in ne jemljejo v poštev ameriških razmer in tradicij, škodujejo skupni delavski stvari. Ne glede, kako pošteni so njihovi nameni, vseeno igrajo v roke reakciji. Ameriško delavsko gibanje mora biti AMERIŠKO delavsko gibanje. Tudi brez ameriškega delavstva imamo lahko radikalno gibanje, ki pa ne bo imelo ameriškega značaja in raditega ne bo moglo uspešno vršiti nalogo, ki mu je dana.

Naloga zavednega delavstva je — ameriškega in tujerodnega — vršiti proti kapitalistični amerikanizaciji svojo amerikanizacijo! To nalogo vestno vrši ameriška socialistična stranka, ki je stranka ameriškega delavstva za ameriško delavstvo.

JOHN KREBELJ.

John Krebelj je prišel v slovensko naselbino, si našel delo, dobil board in se seznanil z ljudmi. Vpraševal jih je, če kaj čitajo in kaj čitajo. Samo dva Proletarca sta zahajala v naselbino, njegov je bil tretji. Pridobil je prejšnja dva čitatelja za kooperacijo in v dobi štirih mesecev so zvišali število naročnikov na 48, za tako majhno naselbino zelo veliko število. Ves čas, ko je agitiral za list, je povdarjal važnost socialistične organizacije. Ko je bilo polje dovolj pripravljeno, je sklical sestanek za ustanovitev kluba. Devetintrideset rojakov se ga je udeležilo. Krebelj ni govornik, niti nihče drugi v naselbini. Ampak kar je govoril, je pripovedoval iz prepričanja in navdušenja za delavsko stvar. Na koncu je bil klub organiziran. Osemnajst udeležencev je priglasilo pristop. Krebelj je prevzel tajništvo. Delal je za klub ob večerih, kadar je delal v tovarni po noči, je delal za klub podnevu. Ob nedeljah je agitiral za Proletarca in za klub. Tako je postala naselbina aktivna za socialistično stvar, ker je bil Krebelj in par njegovih somišljenikov aktivnih. — Krebelj je še sedaj aktiven in pravi, da ne odneha. Krebelji so pionirji socialistične družbe. —

SEMINTJA.

Dirke. — Eksplozija v Lohutai. — Filipinsko vprašanje. — Turkinje na javnih plesih. — Nekaj vesti iz "družinskih razmer." — Prohibicija. — Ruski dolgovi. — Dvojen način.

"Zev, predstavnik Zed. držav je zmagal!" — "Papyrus, predstavnik Velike Britanije, je poražen!" Tako in podobno so se glasile brzojavne vesti zadnjo soboto. Zev je konj; Papyrus je konj. Dirka med njima se je vršila zadnjo soboto na dirkališču Belmont parka v New Yorku. Lastnik zmagovalca je dobil \$80,000, lastnik poraženega \$20,000.

Kakor zmerom, so ameriški listi tudi zadnjih par tednov prinašali novice iz vseh krajev sveta. Ampak za povprečnega čitatelja, posebno za ljubitelje "sporta", niso bile vse skupaj toliko važne, kakor opisovanje o pripravah za dirko med "predstavnikom Zed. držav in Anglije." Boj, tekme, dirke, spopadi boksarjev, to so reči, ki vesele ljudi, posebno ako jih gledajo z galerije.

Med Zedinjenimi državami in Veliko Britanijo se vrši še ena druga dirka — tekma za svetovne trge, za olje, za svetovno gospodstvo, ki pa zanima le malo ljudi. Lahko se dogodi, da bodo enkrat kljub nezanimanju pozvani — pa ne na galerijo, ampak med dirkače. Zev je zmagal, ampak dobiček je spravil nekdo drugi.

65 premogarjev je bilo v eksploziji, ki se je dogodila zadnji teden v Lohutai, ubitih. Ta vest ne zanima v Zed. državah nikogar, niti premogarjev; Lohutai je na Kitajskem in ubiti so kitajski premogarji. Človeška življenja so poceni, toda ne vsa. Nekatera so pred takim in podobnimi nezgodami dobro zavarovana. Ljudje, ki lastujejo rudnike, ne delajo v njih. Ljudje, ki napovedujejo vojne, ne gredo v prve linije.

Filipinci bi se radi otresli nadvlade Zed. držav. Generala Wooda se hočejo na vsak način odkrižati, toda ne z atentati, ampak z moralno silo. Tudi filipinsko vprašanje ne zanima velike večine naših državljanov, kakor ne mnogo drugih važnih reči. Tisti, ki mislijo, da so odgovorni za sedanji svetovni kaos ljudje višje zgoraj, naj si predočijo, za kakšne stvari se interesirajo ljudje nižje spodaj. Masa spada je temelj za tisto, kar je vrhu nje. Kadar govorimo o temeljih, o podlagah, imamo navadno v mislih nemisleč materijal.

Turkinje v Carigradu se smejo udeleževati javnih plesov. To dosedaj ni bilo dovoljeno, in koran, mohamedansko sveto pismo, tudi sedaj ne dovoljuje ženskam hoditi po ulicah razkritih obrazov ali pohajati na ples. Ampak koran, četudi sveta knjiga, je eno. Žive Turkinje pa drugo. Žena Kemal paše ne zagrinja svojega obraza, kadar govori z ljudmi, najsibo s pravovernimi ali krivoverci. To pomeni v Angori revolucijo ženstva. Harem je po zakonu odpravljen, dasi v praksi še dolgo ne bo. Turko ženstvo je bilo dolga stoletja zapostavljano. Turku je ženska le v naslado. "Za pokoro" mu ni, ker se Turkinje ne smejo upirati. Mohamed je storil s svojo vero mohamedanskemu ženstvu veliko krivico, ki jo bo trpelo še dolge generacije. Boj proti duševni sužnosti je najtežji boj. V ugodnem trenutku lahko strmoglaviš vlado v nekaj urah. Ignorance ne moreš strmoglavit na ta način.

* * *

Nekaj vesti o "družinskih razmerah". — Mrs. Nelson, ki je dezertirala moža in dva otroka, je v bližini Garyja, Ind., povozil vlak." To je kakor nalašč predmet za nedeljske pridige: "Še živi pravični Bog!" — Vest iz Denverja: W. A. Bevan ima dve ženi, "zemeljsko" in "spiritualno". Ko je sodnik Ben Lindsay čul, da Bevanova 12-letna hčerka ne živi pri očetu, mu je dovolil obdržati obe ženi. Bevan prebije nekaj časi s "spiritualno" in nekaj dni z "zemeljsko" ženo. Zadnja je izjavila na sodišču: "Toliko časa, dokler mi ne primanjkuje ničesar 'zemeljskega' in dokler moj soprog prebije polovico časa z menoj, nimam vzroka, da bi se pritoževala." Prva pa je dejala: "Nič nimam proti temu, da vzdržuje tudi drugo žensko, dokler je polovico časa z menoj." — Adolf Ender, 61 let star, se je petič oženil; njegova zadnja žena je 29 let stara. S četrto je imel mnogo sitnosti, ali pa ona z njim, kakor se vzame. Potem sta se ločila. Šel je in si poiskal peto. So ljudje, ki ne obupajo, kljub družinskim razmeram.

* * *

V West Badenu, Ind., so zborovali zadnji teden gvernerji držav ameriške Unije in se pričkali radi prohibicije. Zaključili so, kakor na vseh zborih, da bodo z vsemi močmi delovali na uveljavljanje prohibicije. Predsednik, konvencije duhovnikov, reformatorji, čikaški župan, gverner Pinchot, vsi razpravljajo o 18. dodatku, kakor da je ta hipokritični zakon najvažnejša stvar na svetu. — Nemčija nima "18. dodatka", toda ima veliko težje probleme, tako težke, da ljudstvo ječi pod njimi. Nemčija pošlaja pogorišče še predno je v nji izbruhnil pravi požar. — Okoli 800,000,000 frankov (\$50,000,000) je posodila Francija državam male entente, toda ne v zlatu, ampak večinoma v municiji, ki je Franciji ostala izza vojne. To municijo bo treba enkrat porabiti. V Parizu se je mudil

direktor ruske državne banke in konferiral s francoskimi bankirji in zastopniki vlade. Francozi vprašujejo, kaj mislijo v Rusiji o prejšnjih dolgovih. Direktor pa je baje izjavil, da je Rusija pripravljena priznati dolgove, ako Francija prizna sovjetski režim in mu dovoli kredite. Morda se bo ta vest ponavljala toliko časa, da bo Rusija predvojne dolgove v eni ali drugi obliki koncem konca v resnici priznala. Diplomacija rabi zmerom dva jezika: enega za maso, ki "hoče" propagando, drugega za ljudi, ki "razumejo". Ti, ki razumejo, so na vladnih mestih. Mase se bodo morale naučiti razumeti, kajti dokler se ne nauče, bodo MASE in kot take zmerom pitane s propagando.

Moča v suhi deželi.

Zedinjene države so suha dežela, ne samo v pustinjah in prerijah Nove Mexike, Arizone, Nevade, Colorade itd., ampak povsod, ako je verjeti 18. dodatku k ustavi.

Da se dežela ohrani suši, skrbi tisoče agentov prohibicijskega oddelka, kar nas stane precej milijonov dolarjev na leto.

Amerikanci so zakonoljubni ljudje, ako hočemo verjeti govornikom, ki nastopajo dne 4. julija in na spominski dan.

Prohibicijski agentje pa so objavili nekaj statistike, ki meče zakonoljubnost naših državljanov v zelo čudno luč. N. pr., v preteklem letu je tri sto prohibicijskih agentov zaplenilo nad pet tisoč kotličkov za kuhanje žganje in uničilo nad dva milijona galonov različne brozge, ki bi se jo drugače spremenilo v žganje.

Toda kaj je pet tisoč kotličkov! Najmanj petkrat toliko jih je v akciji vsako minuto v dnevu.

Prohibicija je hotela odpraviti pitje žganja. Dosegla je, da se je poleg pitja žganja napravil še en nov, zelo bogat vir za korupcijo.

Pitje žganja je škodljivo, škodljivo radi tega, ker ga mnogi ljudje ne pijejo za medicinsko potrebo, ampak zato, da se opijanjajo. Pitje "munšajna" je škodljivejše. Razni 'butlegarji' porabijo vsak material, iz katerega je mogoče dobiti kaj "kika", za produciranje "munšajna", in ljudje, ki ga pijejo, gotovo ne delajo vslug svojemu zdravju, niti žepu.

Iz Californije in drugih vinorodnih krajev se izvažajo na stotine vagonov grozdja vsaki dan. Nekje, kjerkoli že, delajo iz tega grozdja vino. Ker grozdje ne gre preko meje te republike, se proizvaja iz tega grozdja vino najbrž doma.

To je boljše, kakor stikati za žganjem, ki je večkrat strup kakor žganje. Ampak čezmerno pitje vina tudi škoduje. In pije se mnogo čez mero, posebno med tujerodci.

Izvesti prohibicijo da bi bila res prohibicija je mogoče le na ruski način. Ko je sovjetsko

vlada proglasila, da se ne sme piti alkoholnih pijač, ni imela s kršilci zakona nobenega usmiljenja. Nekaj so jih postrelili, in to je streznilo vse druge.

Ampak tudi ta način ni efektiven. Kadar oblasti ne bodo več tako stroge, bodo ljudje pili in delali pijačo.

Vzgoja, ki naj se prične doma in se nadaljuje v šoli, potem potom predavanj, v listih itd., s katero naj se že otroku prične slikati škodljivost čezmernega uživanja alkoholnih pijač, bo učinkovitejša. Ljudje se morajo naučiti iskati zabave tudi drugod in ne samo v gostilnah in tam, kjer je pijača. Ko se to nauče, jim opojnost ne bo več najljubša zabava. Enostavne prepovedi pa nikakor niso najboljše zdravilo. To potrjuje ameriška prohibicija, ki je postala farsa, katera stane tiste, ki kupujejo pijačo, ogromne vsote.

Naloga proletariata.

V značaju razrednega boja naše dobe je, da mora postati bolj in bolj internacionalen.

V to sili predvsem očitna koncentracija kapitala, ki se ne ustavi ob nobeni državni meji, temveč ima nagon, da napravi eno kapitalistično enoto iz vsega sveta. Kapitalna moč ene dežele presega drugo in stremi za tem, da poseže še v tretjo, četrto in vse dalje. Da prihajajo pri tem kapitalisti sami med seboj v najostrejšo boje, se razume samo ob sebi.

Moč tiči seveda v kapitalu. Toda kapital je v rokah oseb. Če se pravi, da je socialistični svetovni nazor materijalističen, se to ne sme razlagati tako, kakor da bi preziral osebe ali pa jih smatral kot popolnoma mehanične igračke. Saj bi bilo smešno, če bi socializem apeliral na delavce, torej na ljudi, pa obenem trdil, da so le lutke, s katerimi se mehanične sile tako igrajo, da ne zaleže njih lastna volja nič.

Takega fatalizma ni socializem nikoli izrekel. Postavil je le moč in vpliv materijalnih razmer na njih pravo mesto, oziroma pokazal je mesto, na katerem prihaja materijalna moč do veljave. Pokazal je, kako velika je ta moč in kakšno prevladujočo vlogo igra v razvoju človeške družbe.

Ali gospodarski faktorji ne učinkujejo kakor blisk in grom, veter in potres, z uporabo elementarnih sil. Njih poglavitno sredstvo je človek.

Tudi kapitalisti so faktorji gospodarskih razmer, iz katerih so izšli in v katerih žive. Podvrženi so vplivu teh razmer in po njih zakonih ravnaajo. Kdor je najsposobnejši, da se prilagodi razmeram in da uporablja njih zakone, ima največji uspeh.

Kdor tarna zaradi okrutnosti kapitalistov, kdor preklinja njih brezobzirnost in trdosrč-

nost v najglobokejši pekel ali pa vzdihuje zaradi njih neusmiljenosti in agresivnosti, uganja nepotrebno in neplodno potratno časa. In popolnoma nezmislno je slikati delavcem kapitaliste kot črne pošasti in satanove namestnike; sovraštvo zatiranega napram zatiralcu je pač človeško razumljivo, toda koristi ne prinaša nobene in pravemu spoznanju je na pot Sistematična gojitev takega sovraštva bi le odvracala delavstvo od njegove prave naloge, od razrednega boja, ki se ne more voditi od osebe do osebe, ampak od razreda do razreda.

Kapitalisti imajo lastnosti, ki so s stališča delavskega razreda gotovo slabe. Toda če bi bilo mogoče s kakšno skrivnostno metodo spraviti vse kapitaliste v eni noči s sveta, ne bi bil ta cilj vreden truda, ker ne bi prav nič zalegel. Na mesto odpravljenih kapitalistov bi stopili drugi in njih lastnosti bi bile bivstveno enake z onimi sedanjih gospodarjev.

Pravi kapitalist mora biti brezobziren in brezsrčen; če nima teh lastnosti, je slab kapitalist; čim manj jih ima, tem manje se more prilagoditi razmeram. Sicer je osebno lahko prav dobra duša; v krogu svoje družine, v svojem klubu, med znanci je lahko veseljak in protektor, radodaren in ljubezniv; toda v svojih podjetjih se mora rešiti vseh takih čednosti, pa imeti izključno svoje kupčijske interese pred očmi.

Svetovni kapital je v privatnih rokah, v različnih rokah. Njegova očitna tendenca je pa koncentracija, združitev. Pri tem je vprašanje: Iz katerih rok gre in v katere roke prihaja?

Bogati ljudje, ki smatrajo svoje milijone le za sredstvo udobnosti in žive od obresti svojega kapitala, pa jim morda ni mnogo na tem ležeče, ako načno tudi sam kapital, ne štejejo kaj posebnega v gospodarskem procesu. Njih vloga je enaka oni kakšnega penzionista, ki uživa svojo pokojnino in je zadovoljen, da mu je zajamčena do smrti. Tako imetje je neplodno za lastnika in prehaja polagoma, toda zanesljivo v druge roke. Ozirati se nam je le na prave kapitaliste, to se pravi na take, ki rabijo svoj kapital v modernem ekonomičnem procesu zavedno za njega povečanje in ga v ta namen vlagajo v gospodarska podjetja.

Pot, po kateri se tak investirani kapital povečava, je dvojna. Po eni strani se množe vrednosti s tem, da se producirajo nove. Če ne bi bil sistem kapitalističen, bi morale take nove vrednosti postajati last onih, ki jih ustvarjajo, torej delavcev. V kapitalističnem gospodarstvu je kapitalistova naloga, da si prilasča te produkte. Jemati jih mora delavcem. Čim spretnější je v tem oziru, tem večji bo njegov uspeh. To se pravi: Najbrezobzirnejši izkoriščevalci so najboljši kapitalisti. Dobro srce je tu slabost.

Drugi način je ta, da se vzame drugim kapitalistom, kar so oni vzeli delavcem; da se jim

magoma vzame moč izkoriščevanja in da se moč osvoji. Izkoriščanju proletariata se priključuje medkapitalistovska konkurenca. Tudi to more biti le tedaj uspešna, če je brezobzirna. Trdosrčnost je prava kapitalistična čednost.

To je nujen zakon kapitalističnega sistema. Torej to ni vseč, ne sme tožiti posameznih kapitalistov osebno, ampak sistem.

Konkurenca je napad in obramba. Izrazi, s katerimi se zastopniki in besedniki vladajočega gospodarskega sistema poslužujejo, niso tako realni; boji, ki jih zakrivajo lepe besede, so realni kakor med zverinami. Na borzi, ki predstavlja bojno polje kapitalizma, ni nič nevarnega, da prehajajo cela premoženja iz rok v roke. Včeraj milijonar, danes pogorelec.

V konkurenčnem boju bogate posamezniki, drugi propadajo. Neizprosni proces jih meče iz sveta samostojnih podjetnikov v armado uslužbencev. Tudi če postane propadli tovarnar ravnatelj ali generalni ravnatelj pri trustu, ki je pogoltnil njegovo podjetje, vendar ni več samostojni gospodar; in tudi če ostane po imenu tovarnar, je vendar njegova samostojnost splavala po vodi, kajti trust mu določa, kaj sme in kaj mora fabricirati, kako mora producirati itd.

Čimbolj se krči število neodvisnih podjetnikov, tembolj raste moč tistih, ki ostajajo. Skrajna posledica tega neutajivega procesa bi bila ta, da bi naposled en sam človek ekonomično gospodaril po vsem svetu. Seveda je to le teoretično mogoče, zakaj praktično postane kapitalizem nevzdržljiv davno, preden pride njegov razvoj do te skrajne točke.

Toda kakor so včasih posamezni militaristični vladarji stremili po svetovnem gospodarstvu, tako se v sedanjih razmerah popolnoma naravno poraja hrepenenje po vesoljnem ekonomičnem gospodarstvu. Spraviti vse industrije, kmetištvo, agrikulturno in vsa pomožna sredstva, promet, finance itd., pod svojo kontrolo, to je pravi cilj "najboljšega" kapitalista. Očitno je, da bi bila to najkrutejša ekonomična tiranija; enako očitno pa je tudi to, da bi bil tak gospodarski sistem največji, najabsolutnejši politični avtoritarizem.

Četudi ne bo ta skrajni cilj nikdar dosežen, vendar kapitalistični razvoj v tej smeri, če posameznih kapitalističnih skupin se razvijajo preko mestnih, državnih, nacionalnih meja, in postaja bolj in bolj internacionalna. Delavci dveh, štirih, petih držav mora postati skupnost njihovih interesov prejalislej očitna.

Od tega spoznanja je pa le kratka pot do drugega, da so interesi delavstva sploh enaki.

Danes je delavstvo v resnici še zelo daleč od tega spoznanja. Zelo slabo uslugo bi storili proletariatu, če bi to tajili. Tisti slavospevi, ki jih delavci včasih lahko poslušajo od navdušenih agitatorjev in ki jim pripovedujejo, kako so

dobri, plemeniti, sposobni in kdove kaj še, niso vredni piškavega oreha; nič ne koristijo, škodujejo pa veliko. Sposobno bo delavstvo šele takrat, kadar bo lahko brez jeze poslušalo resnico o sebi in iz nje črpalo potrebne nauke. Da pa sedaj še ni tako daleč, se lahko prepričamo vsak dan. Odkod bi kapitalisti ob štrajkih dobivali cele polke stavkokazev, ki so naposled vendar tudi delavci, če bi bilo delavstvo res že zrelo? Kako bi mogle v kapitalističnih deželah pri vsakih volitvah zmagovati kapitalistične stranke, če bi delavci razumeli svoje interese? Kako bi se mogli voditi divji plemenski boji, če bi črni delavci vedeli, da potrebujejo solidarnost z belimi in narobe? Tisoč takih znakov lahko najdemo, ki vsi izpričujejo, da je vse premalo razredne zavednosti med proletariatom in da je tistih, ki so se prerili do prave zavednosti, le manjšina, celo precej majhna manjšina.

To resnico je treba priznati in tudi povedati delavstvu. Naposled je to dejstvo popolnoma naravno. Kapitalizem je ustvaril za proletariata način življenja, ki se označuje za mezdno suženjstvo. Izraz je dober, ker ima položaj modernega proletariata v resnici mnogo znakov suženjstva na sebi; vendar se pa razlikuje od nekdanje osebne sužnosti v važnih točkah. Na vsak način je vrglo izkoriščanje delavske množice v tako mizerijo, da je morala tudi duševno slabo vplivati nanje. Ponižanje normalno ne obuja ponosa, hrabrosti in podobnih lastnosti. Dokler so bile mase v takem položaju, da je briga za vsakdanji kruh pogoltnila vse misli in strah za delo žugal s poginom, je mogel vstajati pogum le v posameznih sročih, na maso pa so morale bedne gospodarske razmere tudi duševno slabo vplivati; dramile so ponižnost, klečeplazenje, zavist, sebičnost itd.

Treba je bilo vsaj relativnega zboljšanja, da so se mogli večji deli proletariata otresti teh grehov. In povzdiga delavstva napreduje, četudi še ni doseglo take višine, da bi mogli mezdni sužnji že izvršiti svojo nalogo.

Da se delavstvo razvija navzgor, je pa tudi posledica gospodarskih razmer. Razredni boji so se morali pojaviti takoj, ko so se razredna nasprotja toliko poostrila, da je postajal položaj za zatirani narod neznosen. Prvi taki boji v kapitalistični dobi so bili surovi, brez previdarstva in načrta, celo brez jasnega cilja. Kajti porajal jih je obup, ki nima nikdar jasnega vida. Toda če je bil tak boj uspešen, to se pravi, če je kaj zboljšal položaj dotične delavske skupine, je bilo prizadetim proletarcem že nekoliko lažje bolj globoko misliti in ostreje presojati, če so se vrstili neuspehi, je moralo nastati vprašanje, kako da je vsak boj zaman in kako bi se morda vendar na drug način kaj doseglo. Množilo se je število spoznavajočih posameznikov in oni so se potem lotili dela, da so tovarišem odpirali oči.

Nadaljevani razvoj kapitalizma mora vplivati tudi na razvoj delavstva. Nekaj časa je mogoče proletariatu prikrivati resnico. Nekaj časa ga lepe besede lahko premotijo, da prezre grda dejstva, da smatra izkoriščevalca za prijatelja; toda dejanja sama skrbe za to, da se odpirajo mižoče oči in dramijo zaspanci.

Kolikorkoli je proletariat še oddaljen od svojega cilja, je vendar ogromna razlika med njegovo prvotno stopnjo v začetku kapitalistične dobe in sedanjo. Ta razlika označuje napredek, in sicer velik napredek. Bil je nujen, moral je priti, ker so razmere tako hotele. In razmere morajo tudi nadalje vplivati v enakem zmislu.

Pod večjim kapitalističnim pritiskom mora spoznavanje pritiska in njegovih vzrokov rasti. Vpričo zatiranja vsega delavstva enako; vpričo internacionaliziranja kapitalistične sile se mora tudi razredni boj boljbolj internacionalizirati.

Razvojni zakoni nam torej kažejo, da je proletariat tisti faktor, ko je poklican, da zlomi razredno gospodstvo in ustvari novo družbo brez razredov. Isti zakoni nam v rezultatih razvoja tudi kažejo, da dozoreva proletariat za to nalogo. In vsa zgradba družbe kaže še to, da ima proletariat tudi moč za izvršitev svoje naloge; le popolnoma obuditi, zbirati in organizirati jo mora in naučiti se mora, da jo porabi prav. Njegova končna zmaga je tedaj neizogibna.

Delavstvo in Liga narodov.

Na zborih delavskih federacij v evropskih državah se razpravlja tudi o Ligi narodov. Mnogo kongresov strokovnih in delavskih unij se je že izreklo za podporanje Lige narodov, ker pomeni po njihovih trditvah zblíževanje držav in s tem korak bližje v mednarodno človeško družbo. Liga narodov vzdržuje tudi Mednarodni delavski biro, ki ima nalogo proučevati položaj delavstva po svetu v vseh podrobnostih in o rezultatih poročati na liginem kongresu. Ob enem obdržuje Mednarodni delavski biro tudi svoje zборе.

Meseca septembra se je vršil zbor Kanadske delavske federacije, ki se je izrekal za Ligo narodov kot silo, ki služi svetovnemu miru. Radikalci so resoluciji nasprotovali z argumenti, da liga narodov kakršna je danes ne more služiti v prilog svetovnemu miru. Edina liga narodov, ki bi mogla preprečiti vojne, bi bila socialistična liga narodov, ker bo odpravila vzroke za vojne. Delegetje večine so soglašali s temi izvajanjmi, pri tem pa argumentirali, da vodi sedanja Liga narodov razvojno v socialistični ligo.

Resnica je to, da se je Liga narodov v zadnjih križah zelo slabo izkazala, ker se je morala umakniti izbranceam številu diplomatov velesil, ki so mešetarili za zaprtimi vrati. Vendar pa je ta liga prostor, kjer imajo zastopniki malih držav priliko protestirati, kar smatrajo mnogi za veliko pridobitev.

Ali je vaš prijatelj naročnik "Proietarca"?

LEONID ANDREJEV:

POVEST O SEDMIH OBEŠENIH

Prevel JOSIP VIDMAR.

(Nadaljevanje.)

— Dovolite, da zažvižgam!

— Zakaj? — se je začudil predsednik.

— No, tam vendar govore, da sem dajal znake tovarišem. To je zelo zanimivo.

Predsednik sicer ni čisto razumel, toda dovolil je. Ciganček je hitro položil v usta štiri prste, po dva od vsake roke, divje je zavrtel od — in mrtvi zrak sodne dvorane je presekala prvi divji, razbojniški žvižg, ki oglušil konje da strižejo z ušesi in prisedajo na zadnje noge. Žvižg, od katerega nehote pobledi človeški obraz. In predsmrtna groza žrtve in divja radost morilca in grozno svarilo in klic in tema deževne jesenske noči in samota — vse je bilo v tem presunljivem in ne človeškem in ne živalskem kriku.

Predsednik je nekaj zakričal, potem je zamahnil z roko in Ciganček je poslušno obmolnil. Vsedel se je kakor pevec, ki je zmagovito izpel težko arijo, ki jo pa vedno obvlada, obrnil je mokre prste ob haljo in si zadovoljno ogledal navzoče.

— To je pa razbojnik! — je rekel eden od sodnikov in si pomel uho.

Drugi pa, ki je imel široko rusko brado in tatarske oči, kakor Ciganček, se je sanjavo zagledal tja nekam čez Cigančka, se nasmehnil in dejal:

— Pa je res zanimivo.

In z mirnim srcem in brez usmiljenja so sodniki objavili Cigančku smrtno obsodbo.

— Tako je! — je rekel Ciganček, ko so mu prebrali smrtno obsodbo. — Kar na lepem, kakor da bi odrezal. Tako je!

Obrnil se je k stražniku in ga junasko nahrulil:

— No, pojdiva, jera ti, kislja. Pa puška drži, kot se spodobi, če ne — ti jo vzamem!

Vojak ga je sirovo, pazno pogledal, namignil tovarišu in otipal petelina. Drugi je napravil isto. In vso pot do ječe nista šla, temveč tekla. Tako ju je prevzela sila tega zločinca, da nista občutila ne zemlje pod nogami ne časa ne samih sebe.

Do kazni je moral čakati Miška Ciganček v ječi še sedemnajst dni kakor Jansen. In vseh sedemnajst dni je preletelo zanj tako hitro, kakor en sam — kot ena sama neugasna misel o begu, o svobodi in življenju. Nemir, ki je napolnjeval Cigančka in ki je bil sedaj zžet med stene, omrežja in mrtvo okno, skozi katero se ni videlo nikamor, je obrnil vso svojo silo na znotraj in je žgal njegove misli kakor po deskah razmetano oglje. Kakor v pijanem dimu so se

kopičile, prerivale in motale jarke, toda nedokončane slike, podile so se mimo njega v neprekinjenjem, slepečem diru in vse so stremele k nemu—k begu, k svobodi, k življenju. Včasih je širil nosnice kakor konj in cele ure je vohal po zraku — zdelo se mu je, da diši po konoplji in po požaru, po brezbarvnem, jedkem dimu; včasih pa se je zopet vrtil po celici kakor vrtalka, naglo je otipaval stene, trkal s prstom, meril, z očmi vrtal strop in pilil omrežje. S svojo nemirnostjo je izmučil vojaka, ki ga je opazoval skozi okence, in že parkrat mu je vojak v obupu grozil, da bo streljal. Ciganček je sirovo in posmehljivo odgovarjal in stvar se je končala mirno samo zaradi tega, ker je prepir kmalu prešel v navadno, ljudsko, nežaljivo zmerjanje — in streljati je bilo grdo in nemogoče.

Svoje noči je spal Ciganček trdno, skoro nepremično, v nespremenljivi, toda živi legi, kakor začasno brezdnela prožina. Komaj pa je odprl oči, se je že vrtil, preudarjal, otipaval. Roke je imel vedno suhe in vroče, toda srce je včasih nenadoma ohladelo: kakor da so mu položili v prsa kos neraztopljenega ledu, ki pošilja po vsem telesu suh, droben drget. Že tako je bil temne polti, v teh minutah pa je postal popolnoma črn, njegov obraz je postal plavkast kakor lito železo. In čudno navado je dobil: kakor da se je prenajedel nečesa čez mero in neznosno sladkega — venomer si je oblizoval ustnice, cmokal in sikaje pljuval skozi zobe stekajajočo se slino. Tudi besed ni izgovarjal do konca: tako hitro so drvele misli, da jih jezik ni mogel dohajati.

Nekoč je zašel k njemu v spremstvu vojaka nadpaznik. Pogledal je postrani na popljuvane tla in mrko spregovoril:

— Posvinjal si!

Ciganček je hitro odgovoril:

— Ti si pa vso zemljo posvinjal, gobec debeli, pa ničesar ne rečem. Kaj si prilezel?

Paznik mu je še vedno mrko predlagal, da naj postane rabelj. Ciganček je pokazal zobe in se je zakrohotal.

— Kaj ga ne morete najti? Ta je pa dobra! Aha, pa me obesi, no! Ha-ha! Vrat imaš, vrv imaš, kdo bo pa obesil? Ta je pa res dobra!

— Zato pa ostaneš živ.

— Menda vendar: mrtev ti ne bom obešal, osel. Kaj čvekaš?

— No, torej kaj? Tebi je vseeno: tako ali tako.

—Kako pa obešajo tu pri vas? Menda ne kar na tihem?

— Ne, z muziko, — se je razjezil paznik.

— Osel! Seveda je treba z muziko. Tako-le!

— In zapel je nekaj objestnega.

— Čisto si že prismojen, prijatelj, — je dejal paznik.

— No, torej kako, govori vendar!

Ciganček se je zarezal:

— Kam se ti pa mudi! Pridi še enkrat, takrat ti povem.

In v kaos jarkih, toda nedovršenih slik, ki so dušile Cigančka s svojo burnostjo, se je zarezala nova: kako lepo je biti krvnik in imeti rdečo srajco. Živo si je predstavljal trg, poln ljudstva, visok oder in kako on — Ciganček hodi po njem v rdeči srajci s sekuro v roki. Solnce osvetljuje glave, veselo se blesketa sekira in vse je tu radostno in bogato, da se smeje celo ta, ki mu on — Ciganček sedaj odseka glavo. Za ljudstvom pa se vidijo telege in konjski gobci — mužiki so se pripeljali iz vasi; še naprej pa se vidi polje.

— O—ah! je cmoknil Ciganček, se obliznil in izpljunil stekajajočo se slino.

In naenkrat mu je postalo temno in dušljivo, kakor da so mu natakneli kožuhovinasto kučmo na glavo prav do ust, in srce je postalo košček neraztopljenega ledu in po vsem telesu je pošiljal droben, suh drget.

Še dvakrat je prišel paznik. Ciganček se je zarezal in dejal:

— Kam se ti mudi! Še enkrat pridi.

Nazadnje pa je kričnil paznik mimogrede skozi okence:

— Zakrakal si svojo srečo, krokar. Imamo že drugega.

— Hudič te vzemi, obešaj sam! — se je obregnil Ciganček. In je prenehal sanjati o krvništvu.

Ko je šlo proti koncu bližje in bližje h kazni, je postala burja raztrganih slik neznosna. Ciganček si je zaželel ustaviti se, razkoračiti noge in se ustaviti, — toda drveči vrtinec ga je odnašal s seboj in ničesar ni bilo, za kar bi se prijel: vse je plavalo naokrog. In spati je začel nemirno: pojavile so se nove, izbuljene, težke sanje, ki so bile še bolj viharne kakor misli. To ni bil več potok, temveč neskončno padanje z neskončno-visoke gore, krožeči polet čez ves pisani svet. Prej je nosil Ciganček samo brke, in sičer precej gizdalinske, v ječi pa mu je zrasla kratka, črna, bodeča brada, in to je delalo njegovo zunanost strašno in blazno. Od časa do časa je bil Ciganček v resnici ves iz sebe in se je popolnoma brezsmiselno vrtil po celici, toda še vedno je otipaval sirove, ometane stene. In vodo je pil kakor konj.

Nekako proti večeru, ko so prižgali luči, je počenil Ciganček na vse štiri na sredi celice in je začel tuliti s trepetajočim glasom kakor volk. Bil je nekako posebno resen pri tem in tulil je, kakor da opravlja nekaj važnega in neobhodno potrebnega. Nabral je polne prsi zraka in ga polagoma izpuščal v zategnjenem, drgetajočem tulenju; pri tem je zatisnil oči in pazljivo poslušal, kako se to sliši. In celo trepet glasu je bil menda nekoliko preračunjen; ni tulil kar tako, tja v en dan, temveč vsako noto tega zve-

rinskega krika je izpolnil tako, da je pripovedovala o neizrečenem gorju in grozi.

Potem je naenkrat pretrgal svoje tulenje. Par minut je ostal na vseh štirih in molčal. Naenkrat pa je tiho zamrmral predse v tla:

— Golobčki, mili . . . Golobčki mili, usmilit se . . . Golobčki! . . . Mili! . . .

In spet, kot da posluša, kako se sliši. Spregovori besedo, pa posluša.

Potem je planil na noge in psoval mater celo uro v eni sapi.

— U, takšni, tuda—ta—ta—ta! — je rjovel in vrtil s krvjo zalite oči. — Če mislijo obesiti, naj obesijo, ampak to je pa . . . U, kakšni, takšni . . .

Vojak je bil bled kakor kreda in je ihtel od žalosti in groze; suval je s puškino cevjo v vrata in obupno kričal:

— Ustrelim te! Pri moji duši, te ustrelim! Slišiš!

Toda streljati ni smel: takih, ki so bili obsojeni na smrt, niso nikdar streljali, razen v resničnem uporu. Ciganček pa je škripal z zobmi, preklinjal in pljuval — njegovi človeški možgani, ki so jih postavili na pošastno ostrino med življenjem in smrtjo, so razpadali kakor gruda suhe, preperele gline.

Ko so ponoči stopili v celico, da bi ga odvedli, je oživel in postal živahen. V ustih mu je postalo še bolj sladko in slina se je zbirala neumorno, lica pa so mu pordela in v očeh se je zaiskrila prejšnja, nekoliko divja lokavost. Med oblačenjem je vprašal uradnika:

— Kdo bo obešal? Novi? Ta nima še vajene roke.

— Ne brigajte se zato, — je suho odgovoril uradnik.

— Kaj bi se ne brigal, vaše blagorodje, saj bodo mene obešali, ne pa vas. Vsaj carskega mila naj vam ne bo žal za zanjko.

— Dobro, dobro, molčite, prosim!

— Zdi se mi, da je ta-le požrl vse milo, — je pokazal Ciganček paznika: — vidiš, kako se mu sveti gobec.

— Molčite!

— Ne skoparite z milom!

Ciganček se je zakrohotal, toda v ustih mu je postajalo vedno bolj sladko in naenkrat so mu začele čudno slabeti noge. Ko je stopil na dvorišče, je pa še vseeno zavpil:

— Kočijo grofa Bengalskega!

5. Poljubi in molči.

Obsodba petih teroristov je bila proglašena v končni obliki in isti dan potrjena. Obsojencem niso povedali, kdaj jih bodo kaznovali, toda vedeli so, da jih po stari navadi obesijo še isto noč, ali pa najpozneje prihodnjo. In ko so jim svetovali, da naj se drugi dan — to je v če-

trtek — poslove od svojcev, so razumeli, da jih bodo kaznovali v petek ob zori.

Tanja Kovalčuk ni imela bližnjih sorodnikov, tisti pa, ki jih je imela, so živeli nekje v maloruskih stepah in so komaj da vedeli o obsodbi in o kazni; da bi imela Musja in Verner, kot neznanca, sorodnike, ni nihče mislil in samo dva sta imela svidenje z roditelji, Sergije Golovin in Vasilij Kaširin. In oba sta z grozo in žalostjo mislila o tem svidenju, toda starišema se nista upala odreči poslednjega pogovora, poslednjega poljuba.

Posebno se je mučil zaradi tega svidenja Sergej Golovin. Zelo je ljubil očeta in mater, še prav pred kratkim jih je videl, in sedaj ga je grozno skrbelo — kakšno bo to svidenje. Čeprav je bila kazen pošastno-nenavadna in je s svojo brezumnostjo ubijala misel, vendar si jo je predstavljal lažjo in ne tako strašno, kot bi teh par kratkih in nerazumljivih minut, ki bodo stale nekako izven časa, nekako izven življenja samega. Njegovi človeški možgani niso hoteli razumeti, kako naj gleda, kaj naj misli, kaj govori. Celo običajna navada poljubiti roko in reči: "dober dan, oče" — se mu je zdela nepojmljivo-grozna v svoji pošastno-nečloveški, brezumi lažnivosti.

Po obsodbi jih niso zaprli skupno, kot je mislila Kovalčuk, temveč so jih pustili vsakega posebej; in Sergej Golovin je korakal celo jutro, do enajstih, po celici in vrtil brado med prsti, se žalostno mršil in nekaj mrmral. Včasih se je sredi najhitrejše hoje ustavil, nabral polne prsi zraka in se oddihoval kakor človek, ki je bil predolgo pod vodo. Toda ker je bil tako zdrav, je mlado življenje tako krepko tičalo v njem, da mu je še celo v teh minutah najkru-tejših bolečin igrala kri pod kožo in mu rdečila lica. In naivnoplavo so se svetile oči.

Izvršilo se je pa vse dosti bolj preprosto, kot je pričakoval Sergej.

Prvi je vstopil v sobo, kjer se je vršilo svidenje, oče, polkovnik v pokoju, Nikolaj Sergejevič Golovin. Bil je popolnoma bel, obraz, brada, lasje in roke, kot da so snežen kip oblekli v človeško obleko; in še vedno je nosil isto bluzo, staro, toda čisto, dišečo po bencinu, z novimi prečnimi epoletami; vstopil je trdo, poredno, s krepkimi, razločnimi koraki. Stegnil je belo suho roko in glasno rekel:

— Dober dan, Sergej!

Za njim je drobno stopala mati in se čudno smehljala. Toda tudi ona mu je stisnila roko in glasno ponovila:

— Dober dan, Sergej!

Poljubila ga je na usta in molče sedla. Ni planila k njemu, ničesar strašnega ni napravila, kakor je pričakoval Sergej, — temveč poljubila ga je in molče sedla. In s trepetajočimi rokami si je celo popravila črno, svileni obleko.

(Dalje prihodnjič.)

GLASOVI IZ NAŠEGA GIBANJA.

DOPISI.

Na konferenco soc. klubov JSZ. dne 28. oktobra v Canonsburgu, Pa.

V nedeljo 28. oktobra ob 1. popoldne se vrši v Canonsburgu, Pa. (Alexander Place) v Slovenskem domu tretja konferenca in shod socialističnih klubov in društev Izobraževalne akcije JSZ. v zapadni Pennsylvaniji.

Te konference naj se udeležijo zastopniki klubov in društev, posamezni člani in somišljeniki.

Ob enem želimo, da se je udeleži tudi klub iz Johnstowna in klub iz W. Virginije.

Kaj je najpripravnejša pot v Canonsburg? Vzemi vlak na postaji Union v Pittsburgu ali pa "Washington" karo cestne železnice pred Union postajo v Pittsburgu in se peljite do postaje Alexander Place, od kjer vidite Slovenski dom. Washington karo vozi vsake pol ure.

Ker imamo izvršiti mnogo dela, je potrebno, da se udeležijo te konference vsakdo, komur je količkaj mogoče. — *Tajnik.*

Na konferenci soc. klubov v Canonsburgu in o aktivnostih kluba št. 118, JSZ.

CANONSBURG, PA. — Tukajšnji socialistični klub št. 118, JSZ., je podvzel akcijo, da si ustanovi svojo knjižnico in čitalnico. Delavci potrebujejo duševnega razvedrila, in v knjigah in dobrih listih ga je najti najlažje. Potrebujejo izobrazbe, toda vsak delavec si ne more nabaviti obširne knjižnice, ker nima sredstev. Toda kar ni mogoče vsakemu posameznemu delavcu, lahko bo mogoče izvesti kot celoti.

V soboto 20. oktobra je priredil naš klub zabavo, ki je zadovoljivo uspela. Kar je prebitka, se ga porabi pred naše čitalnice.

Kot je delavstvu v tem okrožju že znano, se bo vršila v nedeljo 28. oktobra v naši naselbini konferenca socialističnih klubov JSZ. v zapadni Penni. Člani našega socialističnega kluba se bodo potrudili, da bodo udeležencem konference kar najboljše postregli. Ob otvoritvi zborovanja bo igrala par komadov slovenske godba Alexander. Zborovanje se bo vršilo v dvorani društva Postojnska Jaina, SNPJ.

Naš namen je v tem delu Pennsylvanije pojačati socialistične aktivnosti in postaviti naše klube in socialistično gibanje sploh na trdno podlago. Dosedanje priložnosti, ki ga je med delavstvom v splošnem vse preveč, mora izginiti.

Sodrug, pridite na konferenco, vsi trdno odločeni delati za stvar socializma!

Član kluba št. 118.

Volilec v Chicagi.

Dne 30. okt. ob 8. zvečer sklicuje soc. organizacija Cook County velik shod v Machinist Hall, 113 So. Highland Blvd. Glavni govornik na tem shodu bo sod. Cassens. Nastopili bodo tudi kandidatje soc. stranke za mesta sednikov. Volitev sodnikov je zelo važna zavra. Pridite na ta shod, da se poučite o programu in kandidatih za ta mesta.

"Govorice" in fakti.

LA SALLE. ILL. — Nasprotniki kake ideje, lista, stranke ali oseb se poslužujejo v dosego svojih namenov izmed raznih bojnih metod tudi "govorice". Nekdo je slišal, da je "Proletarec" privaten list. Nekdo je čul, da bo "Proletarec" prenehal, drugi pa je tretjemu že pripovedal, da nič več ne izhaja. Kdo drugi bo vedel povedati, kako "mastne" profite dela "Proletarec", ki si jih lastniki lista dele med seboj. Peti je čul, da so socialisti izdajalci, in da je na svetu zato slabo, ker socialisti "prodajajo delavce".

Vse take in podobne govornice kažejo, kako malo čitajo nekateri ljudje. Njihovo znanje je plidko, ako ga je sploh mogoče imenovati znanje.

V vsaki naselbini sem čul razne neosnovane govornice. Čudno se mi zdi, da ljudje rajše pograbijo kako laž, kakor pa da bi se potrudili izvedeti resnico. "Opravljanje" in "govornice", to dvoje je zelo priljubljena "dish", ki jo servirajo v vsaki družbi, in vsakem sestanku, pri vsakem pogovoru.

Tudi tukaj sem naletel n. pr. na govornico, da je "Proletarec" privaten list, njegove profite pa si dele njegovi lastniki med seboj. Začudil sem se. Kako to, da se dobe ljudje, ki po tolikih letih še ne vedo, da je "Proletarec" last slovenske sekcije Jugoslovanske socialistične zveze, da ga lastuje 800 članov slovenske sekcije. Iz računov po novem letu, objavljenih v Proletarcu, je bilo vidno, da Proletarec ne dela dobička, torej se njegovih profitov nihče ne more deliti, ker jih ni. Pač pa si delimo njegov deficit, ki ga pomagamo pokrivati kolikor kdo more in hoče.

Računi se objavljajo, zapisniki tudi, situacijo se opisuje v člankih in poročilih, torej ni prav nobenega vzroka, da bi se ljudje morali zatekati k govornicam. Ampak nekateri vseeno hlastajo po njih, bodisi iz nevednosti ali pa hudobnosti in prirojene mržnje do vsega, kar služi napredku.

Delavci ki čitajo delavske liste, vedo, kak boj ima socialistično časopisje za obstanek. Čitali smo, koliko listov je moralo že prenehati, ker niso mogli več zmagovati finančnega bremena. Veliki kapitalistični listi in magazini delajo profit in delavci jih naročajo in čitajo, neštete tvrdke pa oglašajo v njih. Čudno, da so ravno tisti delavci, ki s takimi mržnjami govorančijo o delavskem časopisju, tako tiho o tistem, ki je resnično v privatnih rokah in res dela profite, katere si lastniki resnično dele med seboj!

Radi nevednosti delavstva se mora tudi Proletarec boriti za svoj obstanek kakor vsak drugi delavski list, ki je odvisen samo od naročnine in prispevkov v podporo za svoj obstanek. Ko bi bilo med ameriškim slovenskim delavstvom nekaj tisoč več zavednih res naprednih ljudi, bi imeli socialistični list, ki bi se, če že ne delal dobiček, vsaj izplačeval z rednimi dohodki. Toda naša toliko hvalisana naprednost je večinoma le fraza, ki se jo ponavlja od naselbine do naselbine.

Delavci se morajo naučiti razločevati čtivo od čtiva, časopis od časopisa. Vsi ki "Proletarca" čitajo in ga razumejo, priznavajo, da je dober, res vzgojevalen list. Ampak večina ljudi se brani vzgoje.

Ako bi delavsko ljudstvo tako rado čitalo delavske liste kot je Proletarec, kot čita razen šund in ljubim-

ske tragedije, bi danes lahko imeli socialistično, ali ako hočete, delavsko in kmečko vlado in ne bilo bi treba javkanja nad mizernimi razmerami, ki vladajo po svetu. Krivice, ki nas tlačijo, trpimo po lastni krivdi.

Zakaj ne bi delavstvo govorilo več o znanju in vzgoji pa manj o "krivavi" revoluciji? Revolucija lahko v gotovih razmerah vrže obstoječi režim, ampak znanje se ne pridobi z nasilnimi revolucijami. Najpomembnejše revolucije v razvoju človeka so se izvršile vse drugje kakor pa na bojnih poljanah in na barikadah. Tiskarstvo znači revolucijo, velikansko revolucijo. S tem, da so se ljudje naučili pisati in čitati, so postali sposobni sprejemati v se nauke iz knjig in listov in se tako naučili stremeti po znanju, po boljšem življenju. Seveda se ljudje kot celota niso in se ne trgajo za knjige in liste. Toda če nam bi jih danes kdo nagloma odvezel, bi šele spoznali, kaj pomeni literatura za današnje človeštvo.

Revolucija v Rusiji ni končana. Nadaljuje se v — šolah! Nevednost je steber nazadnjaštvu. In radi nevednosti v tolikem številu delavske mase je kapitalizmu omogočeno vladati.

Slovenski delavci, delujte po naselbinah tudi na polju vzgoje. Naši aktivni klubi so šola za delavce, v katerih se drug od drugega lahko marsikaj naučimo. Mi vsi potrebujemo znanja.

Želeti je, da se tudi tukajšnji klub št. 4, JSZ., zavzame za aktivnejše življenje. Seje naj se obdržujejo rednejše. Na njih se bomo pogovorili, kake korake podvzeti, da postane klub to kar bi moral biti — politično in kulturno središče slovenskega delavstva v La Sallu. Na delo, sodrugi in somišljeniki! — k.

Shod in koncert soc. kluba št. 27, JSZ., v Clevelandu.

CLEVELAND, O. — Sodrug Charles Pogorelec, tajnik JSZ., bo govoril na shodu socialističnega kluba št. 27, JSZ., ki se vrši v nedeljo 4. novembra zvečer v Božeglavovi dvorani.

Poleg govorov bodo na sporedu tudi koncertne točke in potem ples in prosta zabava. Podroben program bo priobčen v prihodnji izdaji "Proletarca".

Vstopnina za moške 50c, vstopnina za ženske 25c. Vstopnice dobite pri članih kluba št. 27.

Sodrug Chas. Pogorelec je že dolgo vrsto let aktiven v delavskem gibanju in znan kot dober agitator in boric za delavska prava. Tokrat bo prvič nastopil v naši naselbini in pričakujemo, da nam bo povedal marsikaj zanimivega in podučnega.

Program te priredbe in shoda bo tako obširen in vsestransko razpodeljen, da bo zadovoljil vsakega udeleženca.

Rojaki in rojakinje iz Clevelanda in okolice ste vabljeni, da se je udeležite v obilnem številu, kar vam gotovo ne bo žal.

S tem, da se udeležujete naših prireditev, pomagajte socialističnemu gibanju v moralnem in gmotnem oziru.

Torej — v nedeljo zvečer 4. novembra vsi v Božeglavovo dvorano!

Zopet dve seje na mesec.

Pričenši z oktobrom bo naš klub zopet obdrževal dve redni seji na mesec, in sicer vsako drugo nedeljo dopoldne in četrto nedeljo popoldne v navadnih prostorih. Skozi poletje, ko vsakdo rad prebije svoj prosti čas zunaj v naravi, je klub suspendiral drugo redno

mesečno sejo. Sedaj bomo imeli za sestanke več časa, ki ga moramo izrabiti za smotreno delo v organizaciji.

Prihodnja seja kluba se vrši v nedeljo 28. oktobra ob 2:30 popoldne. Članstvo je prošeno, da se je po noštevilno udeleži. Le če bomo redno zahajali na klubove seje in skupno delali po sprejetih načrtih za oblikovanje naših vrst, bo naše delo plodonosno.

Slovenski delavci v Clevelandu, ki še niste pri socialističnem klubu, sedaj imate priliko priti na sejo in se pridružiti armadi socialističnega delavstva! — L.

"Špas" v Detroitu.

"Detinsko levičarstvo" med gotovim delom hrvatskega delavstva je napravilo tudi v detroitski koloni mnogo vznemirja. Govorilo se je "puno" o buni in ludje, ki so pred par leti drvili čez drn in strn z Zoljers bando, so danes angeljsko čisti "revolucionarji".

Pred par tedni so ti ljudje zopet napravili nekakšne rabuke na nekakšni javni "debatii". M. Kirin, katerega nazivajo sedaj za odpadnika od pravovernega revolucionarnega krila, je na tej debati krtačil "Radnikove" in njegove Fišerje, in Kirin zna precej dobro krtačiti. Dejal jim je, da so nepošteni, da je bil njihov voditelj v "umazanem" businessu, in da mnogi "Radnikovci" v Detroitu delajo za revolucijo s tem, da kulirajo "munjšanj", katerega prodajajo delavcem, kajpada s namenom, da širijo "revolucionarne" nauke. Besede kot "propalica, munjšajnari, skebi, falsifikanti, nezalnice" itd. so letele vsevprek. Kirin je dejal, da se krmilu hrvatske sekcije W. P. korumpirani elementi, zato se bori proti njim. Govorilo se je o ruski pomorski akciji, o prejšnjem šovinističnem delovanju nekaterih sedanjih "vodij", ki so med vojno pobijali Srbe okna, danes pa so na čelu "Radnikove" komunistične struje. Kirinu je odgovarjal neki Novak, ki tudi ni bil dil z očitjanji. Vmes pa je bilo čuti vse polno muklicev.

Ali ni to čudno? Včerajšnja "solidarna" pseudo-komunistična štrebarija se danes lasa kakor za steno in se obmetava z blatom kakor skvarjeni počestni pobje. Sakrabort, to je bilo revolucije, vse v interesu "komunističke prosvete radnog naroda!"

AGITATORJI NA DELU.

Naročnin na "Proletarca" so poslali:

Frances A. Tauchar, na agitaciji po Penni.	1
Christina Omahne, na agitaciji po Illinoisu in W. Va.	1
John Krebelj, Cleveland, O.	1
John Teran, Ely, Minn.	1
Frank Ludvik, Cleveland, O.	1
Anton Ocepek, Penna.	1
Marko Tekavec, Canonsburg, Pa.	1
Jos. Zorko, West Newton, Pa.	1
Chas. Pogorelec, Chicago, Ill.	1
Frank Benchina, Chicago, Ill.	1
Jernej Kokelj, Penna.	1
Ant. Pečnik, Barberton, O.	1
Jos. Ovca, Springfield, Ill.	1
Tony Zupančič, Lowsville, W. Va.	1
Jack Kunstelj, Ely, Minn.	1
John Grile, Cleveland, O.	1
Jos. Britz, White Valley, Pa.	1
John Ban, Pittsburgh, Pa.	1
Ant. Maslo, Pursglove, W. Va.	1

LISTU V PODPORO.

ENDERSONVILLE, PA.: John Lamuth\$ 1.00
MILWAUKEE, WIS.: Paulina Vogrich 1.00
PHILADELPHIA, PA.: Fr. Pavlovčič 2.00
PHILADELPHIA, PA.: J. Likovich50
PHILADELPHIA, PA.: J. Rovanešek25
WHITE VALLEY, PA.: Jos. Britz, provizija od naročnine 1.15
HERMINIE, PA.: Ant. Jezernik50
RAYN, PA.: J. Suhadolnik25
VERDALE, PA.: Ant. Vozel 1.00
WEST NEWTON, PA.: Jos. Zorko, provizija od naročnine 1.80
BRISGLOVE, W. VA.: Ant. Maslo10
Skupaj\$ 9.55
Prejšnji izkaz 315.45
Skupaj\$325.00

V FOND ZA POKRITJE STROSKOV ZAPISNIKA

KLUBA J. S. Z. so prispevali soc. klubi v mesecu sept. (kot sledi):	
Ime kluba in društva. Kraj.	Vsota.
182 JSZ, Meadowlands, Pa.: Ant. Martin- 35c; Ant. Premrov, 35c; Peter Dobne, 35c; 35c; Lenassi, 35c; Nik Krašna, 35c; John Biz- 35c; Jos. Bizjak, 35c. Ant. Semec, 35c; 35c. Sedmak, 35c; Ant. Marinšek, 35c. Skupaj..	\$ 3.50
Prejšnji izkaz 327.08
Skupaj do 30. sept.\$330.58

IZOBRAŽEVALNA AKCIJA J. S. Z.

V fond "Izobraževalne akcije JSZ." so vplačala društva in socialistični klubi v mesecu septembru (kot sledi):	
Ime društva. Kraj.	Vsota.
178 SNPJ, Cleveland, Ohio\$ 1.00
382 SNPJ, Acosta, Pa. 3.00
209 SNPJ, Nokomis, Ill. 2.00
344 SNPJ, Sheboygan, Wis. 12.00
242 SNPJ, Staunton, Ill. 4.00
114 SNPJ, Roundup, Mont. 1.05
74 SNPJ, Virden, Ill. 1.00
156 SNPJ, Muddy, Ill. 1.00
329 SNPJ, Large, Pa. 1.00
352 SNPJ, Taylorville, Ill. 2.00
412 SNPJ, Firestone, Colo. 1.59
120 SNPJ, Gallup, New Mex. 2.20
119 SNPJ, Waukegan, Ill. 9.00
447 SNPJ, Nanticoke, Pa. 2.00
115 SSPZ, Kenilworth, Utah 1.00
Klubi J. S. Z.	
Herminie, Pa. 1.00
Meadowlands, Pa. 1.00
Chicago, Ill. 2.50
Skupaj\$48.34
<i>Tajništvo J. S. Z.</i>	

SLOVENSKEMU DELAVSTVU V HERMINIE, PA.

Socialistični klub št. 69, JSZ., zboruje vsako tretjo sredo v mesecu ob 2. popoldne v dvorani društva socialistov, št. 87, SNPJ. — Rojaki, pristopajte v vrste! — Anton Zornik, Box 202, Herminie, Pa.

Dvajsetletnica društva Slavija.

Pred dvajsetimi leti se je zbralo v Chicagi nekaj ljudi in ustanovilo podporno društvo Slavija. Že pred njo so obstala druga slovenska podporna društva, vsa več ali manj katoliška (razun par neznatnih izjem), v katerih ni bilo dovoljeno nikako svobodomiselnost nazaranje. Spoved je bila največja dolžnost vsakega člana. Napredno gibanje je bilo komaj v povojih.

Slavija pa je bila napredno, svobodomiselnost društvo. Če se danes ustanovi kje kako novo društvo, ki se ga pridruži k SNPJ. ali k SSPZ., se nam to ne zdi nič izrednega, ampak nekaj čisto umevnega. Pred 20. leti je bilo drugače. Celotno "liberalni" "Glas Naroda" se je norčeval iz naprednjaških društev in jih omalovaževal. Slavija je postala v kratkem času društvo št. 1, SNPJ., SNPJ. pa je v teku 19 let postala največja slovenska in ena izmed največjih jugoslovanskih podpornih organizacij v Ameriki.

Slavnost Slavijine dvajsetletnice se je vršila v prostorni dvorani Pilsen Sokol. Program se je pričel točno ob 2. uri, na programu namreč. V resnici se je pričel po 5. uri. Godba je zaigrala Marseljezo, nakar je nastopil Frank Alesh in v kratkih besedah orisal zgodovino društva Slavije in boje, ki jih je vojeval napreden element proti mračnjaštvu, ki je pred leti gospodarilo nad slovenskimi naseljenci v Zed. državah.

Za njim so s kratkimi nagovori nastopili ustanovitelji društva — John Stonich, Jos. Verschay, J. Skubic in Trampuš. Pevski zbor Sava je zapel Aljaževo "Občutki" in "Planinsko rožo".

Joško Oven je deklamiral Župančičevo "Vseh živih dan".

V. Cainkar, predsednik SNPJ., je v svojem govoru podal sliko napredka jednote od ustanovitve Slavije do danes. Za njim je sledila cela vrsta zastopnikov in zastopnic društev, ki so izrekli Slaviji svoje čestitke, kot F. Zabukovec (društvo št. 38, SNPJ.), Kenosha, Wis.; Frances Zakovšek (št. 119, SNPJ.), Waukegan, Ill.; P. Zupančič (št. 115, SNPJ.), Joliet, Ill.; M. Kure (št. 449, SNPJ.), Cicero, Ill.; Frank Udovich (št. 39, SNPJ.), Chicago; Mary Udovich (št. 102, SNPJ.), Chicago; Jože Zavertnik (št. 131, SNPJ.), Chicago; Victor Skubic (št. 1, SSPZ.), Chicago; A. Spolar (št. 70, JSKJ.), Chicago; J. Werschay (št. 44, ČSDPJ.), Chicago; Chas. Pogorelec (socialistični klub št. 1), Chicago; Jos. Steblay (slovenska postaja M. W. of W., Chicago).

Zaključni govor je imel Frank Rudman, predsednik Slavij.

Pripravljalni odbor je napravil nekaj napak. Govorov je bilo preveč. Ampak še večja napaka je bila, da se ni postavilo med programom stolov v sredi dvorane. Ako sede ljudje le okoli miz ob stenah, ne bodo in ne morejo biti nikdar tako pozorni, kot če sede v sredi dvorane. Tako pa je bilo med govori polno šuma in vsa priredba je imela veliko bolj značaj navadne plesne veselice kakor pa značaj praznovanja dvajsetletnice. Sicer pa praznovanje dvajsetletnice ni toliko važno. Glavno je, da je Slavija ob svoji ustanovitvi vršila nalogo, ki je bila v resnici važna. —c.

Ako ne bi imeli "Proletarca", ali bi bil kateri slovenski list v tej deželi, ki bi navajal delavstvo v socialistično organizacijo in agitiral za socialistično stranko? Ali se vam ne zdi, da je Proletarec vreden vaše podpore, in bi morali tudi vi agitirati, da se ga razširi?

Jugoslovanskemu delavstvu na zapadni strani Chicage.

Okrajna organizacija soc. stranke priredi v petek 26. okt. velik shod v Douglas Park Auditoriumu, vogal Kedzie in Ogden Ave. Na tem shodu bo govoril sod. August Claessens iz New Yorka. Sodruga Claessens je poznan kot izboren govornik. Kdor more, naj se tega shoda udeleži. Pričetek ob 8. zvečer.

Članstvu kluba št. 1.

Dne 28. okt. se vrši splošna seja članstva soc. stranke Cook Co. Želeti je, da se te seje udeleži kar največ članov. Vsakdo, ki se udeleži te seje, naj prinese seboj člansko karto. Seja se vrši v Douglas Park Auditoriumu, vogal Kedzie in Ogden Ave. ob 2:30 popoldne. Imeli boste priliko videti E. V. Debsa na kinoslikah, ko govori 10,000 udeležencem shoda v Los Angelesu.

SODRUGOM V CLEVELANDU.

Seje socialističnega kluba št. 27. se vrše vsake drugo nedeljo v mesecu ob 9:30 dopoldne in vsako četrto nedeljo ob 2.30 popoldne v klubovih prostorih v Slov. nar. domu. Dolžnost vsakega sodruga je, da redno prihaja k sejam. — Tiste, ki simpatizirajo s socialističnim gibanjem, pa še niso pri soc. stranki, vabimo, naj pristopijo v naš klub in tako pomagajo pri delu za osvoboditev proletariata. Prva naloga delavca je, da postane razredno zaveden. Pri tem vpoštevajmo geslo: "V organizaciji je moč."

Koliko članov sem pridobil zadnji mesec za socialistični klub J. S. Z.?

Nekateri ljudje, ki so bili včasih "dobri" socialisti, so popolnoma pozabili na svoje nekdanje "prepričanje", pa govorančijo, kako ima ta ali ona struja ali kaka kričava ceremonialna bratska organizacija vsa zasluge za napredek v Ameriki. Kaj pa z delom, ki ga je vršila ameriška socialistična stranka tekom zadnjih 22 let? Ali nima to vendar nekaj zaslug za dohova napredek in za razredno zavedno mišljenje delavstva v tej deželi?

Zahvala.

Tem potom se prirčno zahvaljujem mnogobrojnim prijateljem in prijateljicam za prijazno iznenadenje in krasno darilo v soboto 6. oktobra t. l., ki mi ostane v trajnem spominu. — *Mary Udovich, Chicago, Ill.*

Sodr. FRANCES A. TAUCHAR

se nahaja na agitaciji za "Proletarca" in J. S. Z. po naselbinah Pennsylvanije. S sodelovanjem sodrugov in somišljenikov je dosegla že lepe uspehe. Kooperirajte z njo tudi v tistih naselbinah, katere obiše v kratkem. V krajih, katere ne bo mogla obiskati, pa se potrudite vi pri agitaciji za razširjenje "Proletarca".

NOVELTY

PLES

ki ga priredi

Društvo št. 1, S. S. P. Z.

v soboto, dne 27. oktobra 1923

v Narodni Dvorani,
vogal Racine ul. in 18. ceste.

Vstopnina 50c za osebo.

Začetek ob 8. uri zvečer.

Novelty Dance je nekaj novega med našim narodom, ples za mlade in stare, poln zabave za plesalce in gledalce.

NOVELTY

PLES

ŠTEDLJIVI LJUDJE

vlagajo redno in investirajo razumno v

KASPAR STATE BANKI

največji jugoslovanski banki v Zed. državah

1900 Blue Island Avenue
in vogal 19. ceste.

CHICAGO,

ILLINOIS

Kapital in prebitek

\$ 1,250,000.00

Pod vladnim in državnim nadzorstvom in Chicago Clearing House Ass'n.

Prodajamo parobrodne listke za vse prekomorske črte v Jugoslavijo in nazaj. Izdelujemo svedočbe (affidavits) za naseljence ter pošiljamo denar v staro domovino najhitreje in najceneje.

CENIK KJIG.

Nadaljevanje z 2. strani.

LABAVNA KNJIZNICA, zbirka povesti in ertic, broširana....	.65	BENEŠKI TRGOVEC, (Wm. Shakespeare), vezana75	MLEKARSTVO, s erticami o živinoreji s slikami75
LADNJA PRAVDA, (J. S. Baar) roman, broširana75	CARLIJEVA ŽENITEV-TRIJE ŽENINI, (F. S. Tauchar), dve šalo-igri, enodejanke, broširana25	NARODNOSPORSKI ESEJI35
LJEDALCI (Ivan Moiek), povest, 304 strani, vezana v platno	1.75	DIVJI LOVEC, (F. S. Finžgar), igra s petjem v 4 dejanjih50	NAS JEZIK, (Dr. J. Glonar), vezana45
LA SEECO, povest, broširana....	.45	DNEVNIK, veselooigra v 2 dejanjih30	NAS SADAŠNJI USTAVNI POLOZAJ75
LAPISKI TINE GRAMONTOVE, (VI. Levstik), vezana	1.00	GAUDEAMUS, komedija v 4 dej.60	O KONSUMNIH DRUŠTVIH... ..	.10
MODBE IZ DOLINE ŠENTFLORJANSKE, (Ivan Cankar), vezana	1.25	GOSPA Z MORJA, (Henrik Ibsen), igra v petih dejanjih, broširana60	O KULTURNEM POMENU SLOVENSKE REFORMACIJE, (Dr. I. Prijatelj), broširana... ..	.40
PLATARJEVO ZLATO, (Aug. Šenona), zgodovinska povest iz XVI. stoletja, vezana	1.20	KASLIJA, drama v 3 dejanjih75	OSNUTEK SLOV. NAR. GOSPODARSTVA50
POMOTE IN KONEC GOSPODIŠNE PAVLE, (I. Zorec), broširana40	JULIJ CEZAR, (Wm. Shakespeare), vezana75	POGLED V NOVI SVET..... ..	.10
PONARJEVA HOI, povest, broširana65	MACBETH, (Wm. Shakespeare), vezana75	POLITICNO ŽIVLJENJE SLOVENCEV, od 4. jan. 1797, do 6. jan. 1919 leta, (Dr. Dragotin Lončar), broširana 75c, vezana ..	.90
PENINI NASE KOPENELE, (Bado Murnik), broširana30	NAVADEN ČLOVEK, (Bran. Gj. Nušič), šala v treh dejanjih, broširana35	POSTREZBA BOLNIKOM, s slikami35
SLOVENSKI PISATELJI:		NOC NA HMELJNIKU, (Dr. I. Lah). Igra v treh dejanjih, broširana35	PRAVO IN REVOLUCIJA, (L. Pitamic)35
DR. IVAN TAVČAR, zbrani spisi, IV. zv., vezana	2.00	OTHELLO, (Wm. Shakespeare), vezana75	PSIHICNE MOTNJE NA ALKOHOLSKI PODLAGI (Ivan Robida, vezana	1.15
FRAN LEVSTIK, zbrani spisi, vezana	2.00	RAZVALINA ŽIVLJENJA, (F. S. Finžgar), drama v 3 dej.75	RASTLINSTVO NASIH ALP, (F. Seidl)95
FRAN ERJAVEC, zbrani spisi, vezana	1.25	ROMANTICNE DUŠE, (Ivan Cankar), drama v treh dejanjih, vezana85	RAZVOJ SOCIALIZMA od utopije do znanosti, (Friderik Engels, prevel M. Žagar)35
JOŠ JURČIČ, zbrani spisi, I. zv., vezan	1.75	ROSSUM'S UNIVERSAL ROBOTS, drama s predigro v 3 dejanjih50	REFORMACIJA IN SOC. BOJI SLOV. KMETOV, (Abditus) broširana45
II. zv. vezan	1.50	SEN KRESNE NOČI, (Wm. Shakespeare), vezana75	SLOVENSKO-ANGLESKA SLOVNICA, izdala SNPJ., 364 strani, vezana v platno	2.00
III. zv. vezan	1.50	UMETNIKOVA TRILGIJA, (Alois Kraigher), tri enodejanke, broširana, 75c; vezana	1.00	SMERNICE NOVEGA ŽIVLJENJA, (Dr. K. Ozvald), broširana50
IV. zv. vezan	1.25	ZNANSTVENE RAZPRAVE, POLITICNI IN GOSPODARSKO SOCIALNI SPISI, UČNE IN DRUGE KNJIGE IN BROŠURE.		SPOL-LJUBEZEN-MATERINSTVO, (Prof. dr. Z. Zahor), trda vezba40
V. zv. vezan	1.00	ALI JE RELIGIJA PRENEHALA FUNKCIONIRATI? Debatata20	SRBSKA POČETNICA, (J. T.)... ..	.50
IV. zv. vezan	1.00	ANGLESKO-SLOVENSKI BESEDNJAK, (Dr. J. F. Kern)... ..	5.00	SPRETNA KUCHARICA, broširana, \$1.00, vezana	1.25
PESMI IN POEZIJE.		DEMOKRATIZEM IN ŽENSTVO, (Alojzija Stebi)10	SVETOVNA VOJNA IN ODGOVORNOST SOCIALIZMA, E. K.), broširana50
MASNI, (Jean de la Fontaine, iz francosčine prevel I. Hribar) vezana	1.00	GOSPODARSKA GEOGRAFIJA, (Dr. V. Šarabon), vezana	1.25	USTAVA, ruske socialistične fed. sovjetske republike10
MLADA POTA, (Oton Zupančič), pesmi, trda vezba75	JUGOSLAVIJA, (A. Melik), zemljepisni pregled	1.00	VARNICA KUCHARICA, (Marija Remec), vezana	1.00
MODERNA FRANCOŠKA LIRIKA, (Prevel Ant. Debeljak), vezana90	Lončar), broširana 75c, vezana ..	1.15	V NOVO DEZELO, (E. K.) broširana25
PESMI ŽIVLJENJA (Fran Albrecht), trda vezba50	KATOLISKA CERKEV IN SOCIALIZEM25	VOLJA IN DEJANJE, (psihološka analiza)35
vezana	1.00	KDO UNICUJE PROIZVAJANJE V MALEM20	ŠADRUZNA PRODAJALNA ALI KONSUM10
POEZIJE, (Fran Levstik), vezana ..	.90	KOMUNISTIČNI MANIFEST, (Karl Marks in Friderik Engels)20	ZAKON BIOGENEZE (J. Howard Moore, prevel I. M.)	1.50
POHORSKE POTI, (Janko Glaser), broširana35	KRATKA SRBSKA GRAMATIKA, (Dr. Josip Menecej)25	ZA STARO PRAVDO, (Fran Erjavec)50
PLUTINJE, (Ivan Albrecht), broširana45	KRATKA ZGODOVINA SLOVENCEV, HRVATOV IN SERBOV, (Matija Pire)40	ZBIRKA BUDARSKIH IN FIZIČNIH IZRAZOV, (J. Bezlaj)30
PRVO LET SLOVENSKE LIRIKE, od Vednika do moderne, (C. Golar), vezana	1.20	MATERINSKA POMOČ, zdrave mu in bolnemu dojenčku, s slikami75	ZDRAVJE, zdravstvena revija za pouk o zdravstvu in zdravljenju, letnik 1921, broširana \$1., trdo vezana	1.50
PRUP IZ JUDEJE, (J. S. Mauchar), vezana	1.10	MISELNI RAZVOJ EVROPSKEGA ČLOVEŠTVA, (Fran Drtna), vezana	2.00	ZDRAVJE, jan., feb., mare, april in maja izdaja letnika 1922, vsaka po10
SLOVENSKA NARODNA LIRIKA, poezije, broširana65			ZGODOVINA SOCIALIZMA V SRBIJI (Fran Erjavec)25
SOLNCE IN SENEC, (Ante Debeljak), broširana50				
STVOJEMU NARODU, Valentin Vednik, broširana25				
TEKE PESMI, (Peter Bezruš), trda vezba50				
TRBOVLJE, (Tone Seliskar), proletarske pesmi, broširana ..	.75				
TRISTIA EX SIBERIA, (Vojislav Mole), vezana	1.25				
V ZARJE VIDOVE, (Oton Zupančič), pesnitve, broširana....	.40				
IGRE					
ANTISA, (Leonid Andrejev), broširana50				

ZGODOVINA SRBOV, HRVATOV IN SLOVENCEV, (Ant. Melik) trije zvezki, broširani, I. zv. 85c; II. zv. 75c; III. zv. 65c. Vsi trije zvezki 541 str. 2.25

RAZNO.

AMERIŠKI DRUŽINSKI KOLEDAR,

letnik 1916, vezan	40
letnik 1917, vezan	50
letnik 1919, vezan	50
letnik 1920, vezan	65
letnik 1921, broširan	50
letnik 1922, vezan	75
letnik 1922, broširan	50
letnik 1923, vezan	75

CANKARJEVA SLIKA na dopisnicah, 2 za 5c. (Imamo jih dvojne vrste.)

DEMOKRACIJA, (Cankarjeva številka)	.10
KRES, revija, I. 1922, št. 9-10.	.25
KRES, revija, I. 1922, št. 11-12.	.25
KRES, kulturni mesečnik, I. 1923, št. 2-3-4	.40

NAJNOVEJŠE INFORMACIJE O DOBAVI DRŽAVLJANSTVA ZEDINJENIH DRŽAV 40

O ZDRAVSTVENIH NALOGAH SOC. ZAVAROVANJA, (Dr. Demet. Bleiweis-Trsteniški) . . . 10

PROLETAREC, vezani letniki, 1919, 1921 in 1922, vsaki . . . 5.00

TRIBE LABODJE, ilustrirana revija 25

ANGLEŠKE KNJIGE.

ANARCHISM AND SOCIALISM, (Geo. Plechanoff), vezana	.60
ANCIENT LOWLY, (O. Osborne Ward) dve knjige, 1313 strani, vezane	5.00
ANCIENT SOCIETY, (Lewis H. Morgan), vezana	1.50

BRASS CHECK, (Upton Sinclair). Slika korumpiranosti kapitalističnega jurnalizma, vezana 1.20

"DEBS, HIS AUTHORIZED LIFE AND LETTERS". (David Karsner), vezano v platno 1.20

END OF THE WORLD, (Dr. M. Wilhelm Meyer), vezana 60

EVOLUTION OF MAN, (Wilhelm Bölsche), vezana 60

EVOLUTION OF PROPERTY, (Paul Lafargue), vezana 60

FOE AND MY NEIGHBOR, (Robert Blatchford), vezana 1.25

GOOSE-STEP, (Upton Sinclair). Študija ameriškega visokošolstva nad katerim imajo kontrolo privatni interesi, vezana . . . 2.00

IMPERIAL WASHINGTON, (R. F. Pettigrew), knjiga, ki opisuje prehodno dobo iz demokracije v denarni imperializem v Zd. državah, 441 strani, trda vezba 1.25

JUNGLE, (Upton Sinclair) povest iz chicaskih klavnice 1.20

KARL MARX, biographical memoirs, (Wilhelm Liebknecht), vezana 60

KING COAL, (Upton Sinclair), povest iz madnjega štrajka (1913) coloradskih premogarjev, trda vezba 1.20

LAW OF BIOGENESIS, (J. Howard Moore), vezana 60

LIFE AND DEATH, (Dr. E. Teichmann), vezana 60

OUTLINE OF HISTORY, (H. G. Wells), vezana, 1171 strani 5.00

PHYSICIAN IN THE HOUSE, (J. H. Greer, D. D.) Domači zdravnik, vezana 2.00

REPUBLIC OF PLATO, vezana 2.00

RIGHT TO BE LAZY, (Paul Lafargue), vezana 40

ROBERTS RULES OF ORDER, vezana 1.50

SAVAGE SURVIVALS, (J. Howard Moore), vezana 1.20

SCIENCE AND REVOLUTION, Ernest Unterman, vezana 60

SOCIAL REVOLUTION, (havi Kautsky), vezana 60

STRUGGLE BETWEEN SCIENCE AND SUPERSTITION, (A. M. Lewis), vezana . . . 60

THEY CALL ME CARPENTER, (Upton Sinclair), trda vezba . . . 1.75

THE CRY FOR JUSTICE, (Upton Sinclair) vezana 2.00

THE DREAM OF DEBS, (Jack London) 1.10

THE PROFITS OF RELIGION. Razprava o izrabljanju ver za privatne interese 1.20

THROUGH THE RUSSIAN REVOLUTION, (Albert Rhys Williams), s slikami, 311 strani, vezana v platno 2.00

100%. (Upton Sinclair). Povest patrijota 1.20

VITAL PROBLEMS IN SOCIAL EVOLUTION, (A. M. Lewis), vezana 60

THOUGHTS OF A FOOL, (Evelyn Gladys), vezana 1.25

Naročilom priložite poštni ali ekspresni money order, ček ali gotovino. Za manjša naročila lahko pošljete poštne znamke.

Vse knjige pošiljamo poštne prete. Klubom in čitalnicam, pri vsi večjih naročilih liberalen popust.

Vsa naročila naslovite na:
PROLETAREC
3639 W. 26th Street,
Chicago, Ill.

VICTOR NAVINSHEK

331 GREEVE STREET, CONEMAUGH, PA.

Trgovina raznih društvenih potrebščin kot regali, prekoračnic, znakov, kap, uniform, itd.

Moja posebnost je izdelovanje lepih svilenih zastav, bodisi slovenskih, hrvaških ali ameriških, po zelo zmernih cenah.

V zalogi imam veliko izbere raznih godbenih instrumentov vseh vrst. Velika zaloga finih COLUMBIA GRAFONOL od \$30 do \$250 in slovenskih ter hrvaških rekordov.

Moje geslo je:

Zmerne cene in točna postrežba.

Pišite po moj veliki cenik.

Naročila pošiljam v vse kraje Združenih držav. Za obilna naročila se toplo priporočam.

DETROITSKIM SODRUGOM.

Seje slov. socialističnega kluba št. 114 JSZ., se vrše vsako četrto nedeljo v mesecu v Hrvatskem Domu, 1329—31 Kirby Ave., ob 9. uri dopoldne.— Na dnevnem redu so vedno važne stvari, ki se morajo rešiti. Udeležujte se teh sej polnoštevilno in pripeljite seboj svoje prijatelje. — Učvrščujmo našo postojanko s tem, da ji pridobivamo novih članov. — Organizator.

Yes! We Have No Bananas!

Yes! Mi nimamo banan, imamo pa sladke korenine in druge izvrstne primese v Trinerjevem zdravilnem grenkem vinu, ker to zanesljivo zdravilo je postavljeno edino iz najboljših laksativnih znanih medicinskih ved, in rdečega vina. Pazite na svoje zdravje, ker človek pri slabem zdravju ne more veliko doseči. V slučaju želodčnih neprilik kot so na primer: slab tek, slaba prebava, plini v črevesju, glavoboli, slab spanec, občutek slabosti, vam bo vaš lekarnar ali trgovec z zdravili, če se vam hoče prikupiti in dobiti vaše upanje, priporočil Trinerjevo zdravilno grenko vino. Zdravila in preparacije Joseph Triner Companije, Chicago, Illinois, slove že nad 34 let. Mr. Frank Mikovec nam je pisal iz South Omaha, Neb., 29. avgusta: "Trinerjevo zdravilno grenko vino je v našem domu že več let in daje najboljše rezultate. Za časa influence je isto čudovito pomagalo mojim otrokom. Tudi Trinerjev liniment in Trinerjeve kapljice za zobobol so vredne vse hvale." — Trinerjev Liniment daje hitro odpravo v vseh slučajih revmatizma, nevralgije, bolečin v križu, oteklin in zvinjenj, in Trinerjeve Toothache Drops so izvrstne za zobobol in zobno nevralgijo.

Tvoj list in tvoja stranka te potrebujeta — kakor potrebuješ ti stranko in list. Pristopi k Jugoslovanski Socialistični Zvezi in naroči "Proletarca".